

**VALENȚELE MEMORIALISTICE ȘI IDENTITARE
ÎN COMUNITĂȚILE DE PE VALEA PRUTULUI:
CAZUL LUI VICTOR CRUDU – PICTOR, CARICATURIST
ȘI RESTAURATOR DE COVOARE LA MUZEUL DE ISTORIE
ȘI ETNOGRAFIE DIN ORAȘUL UNGHENI**

Valentin ARAPU¹

**MEMORIAL AND IDENTITY VALUES
IN THE COMMUNITIES OF THE PRUT VALLEY:
THE CASE OF VICTOR CRUDU – PAINTER, CARICATURIST
AND RESTORER OF CARPETS AT THE MUSEUM OF HISTORY
AND ETHNOGRAPHY FROM THE CITY OF UNGHENI**

ABSTRACT

The present article aims at revaluation the oral testimonies in the communities from the Prut Valley on the memorialistic and identity dimensions. The investigation includes the case study, the interview with Victor Crudu and the annexes. The interviewed subject reveals the most memorable episodes of his life, nuanced the stages of childhood, youth and maturity. Relevant is the metamorphosis that the city of Ungheni underwent during the Soviet period, the town being subjected to extensive processes of urbanization, industrialization and militarisation. Despite Soviet policies to block contacts between Romanians on both sides of the Prut, Bessarabians contacted relatives in Romania and were connected to Romanian television, which delighted them with entertainment programs, movies and sports shows. The opening came after the fall of communism, the Romanians on both sides of the Prut, having the opportunity to visit each other. Currently, in the city of Ungheni are organized various cultural events in which Romanian traditions and spirituality are capitalized and propagated. A special contribution in this sense is brought by Victor Crudu – painter, caricaturist, carpet restorer, philosopher and „man of the stronghold”.

Keywords: Victor Crudu, painter, caricaturist, Ungheni, deportations, urbanization, industrialization, militarization, identity, Romanians, Union, Prut, Iași, „Urzica”, memorialistic, Stone Sculpture Camp.

I. STUDIU DE CAZ. În perioada iulie-noiembrie 2018, Asociația „Est-Democrația” a implementat proiectul „Memorie, identitate și comunitate. Studii de istorie orală pe Valea Prutului în România și Republica Moldova”². Proiectul a fost derulat în parteneriat cu Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, Muzeul Univer-

¹ Cercetător științific coordonator, doctor în istorie, Centrul de Etnologie, Secția Etnologie românească, Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Chișinău, Republica Moldova; e-mail: valarapu@gmail.com.

² Proiectul a fost finanțat de Ministerul pentru Românii de Pretutindeni (*Est-Democrația lansează proiectul „Memorie, identitate și comunitate. Studii de istorie orală pe Valea Prutului în România și Republica Moldova”*, în <http://estdemocratia.com/est-democratia-lanseaza-proiectul-memorie-identitate-si-comunitate-studii-de-istorie-oral-pe-valea-prutului-in-romania-si-republica-moldova/> (accesat: 25.06.2021).

sității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității de Stat din Moldova. Au fost realizate campanii de cercetare, prin metoda istoriei orale și a micromonografiilor locale pe valea Prutului, în România și Republica Moldova. Materialele culese permit o mai bună înțelegere a transformărilor identitare, a specificului și memoriei colective a comunităților de pe malurile Prutului³.

Finalitatea acestor investigații, axate pe istoria orală a perioadei postbelice și postcomuniste, întreprinse pe valea Prutului, constă în identificarea elementelor de apropiere/separare care au existat și mai există între comunitățile din Valea Prutului, cel puțin în timpul ultimelor generații, care au cunoscut direct sau încă mai păstrează vie amintirea unor episoade istorice dramatice⁴.

În chestionarul-cadru propus au fost invocate următoarele aspecte ale vieții subiecților intervievați: copilăria; familia; memoria istorică; contextul social; educația/formarea profesională; imagologia/viața pe frontieră; identitatea; comunitatea/relaționarea; prezentul.

Interviul cu pictorul caricaturist Victor Crudu (Fig. 1) a fost realizat la data de 8 august 2018, ziua respectivă încadrându-se în perioada desfășurării Taberei Internaționale de sculptură în piatră „Istorie, cultură și civilizație românească”. Ediția a 7-a s-a desfășurat în perioada 6-26 august 2018, fiind dedicată Centenarului Marii Uniri. În cadrul taberei au participat 17 sculptori din Republica Moldova, România, Bulgaria, Ucraina și Rusia⁵ (Fig. 2).

Inițiativa organizării unei astfel de manifestații culturale aparține Consiliului Artistic din localitate, care în anul 1992 a propus „organizarea unei tabere de sculptură”⁶. Grație stăruințelor lui Vasile Iucal, director al Muzeului de Istorie și Etnografie din orașul Ungheni (Fig. 3), ideea organizării unei tabere de sculptură a fost transpusă în viață cu câțiva ani mai târziu, prima ediție desfășurându-se între 20 august-12 septembrie 2000. Remarcăm contribuția pictorului V. Crudu, „care a realizat emblema taberei, aceasta reprezentând în formă grafică două litere suprapuse, T și U, însemnând prescurtat „Tabăra Ungheni”⁷. La prima ediție a taberei de sculptură au participat opt plasticieni titrați din Republica Moldova, iar sculpturile realizate au fost instalate în diferite spații publice ale urbei, „înscriindu-se cu succes în ambianța urbanistică a orașului”⁸. Tabăra de sculptură și-a amplificat ponderea în viața cultu-

³ Paul Nistor, Alexandru Aioanei, *Proiectul Memorie, identitate și comunitate. Studii de istorie orală pe Valea Prutului, în România și Republica Moldova*, în „East European Journal of Diplomatic History”, No 4-5, 2017-2018, p. 281-293.

⁴ Andreea Ciobanu, *Concluziile unei cercetări de istorie orală pe Valea Prutului, prezentate la Muzeul Universității*, în: <http://www.cuzanet.ro/academic/stiintific/concluziile-unei-cercetari-de-istorie-oral-pe-valea-prutului-prezentate-la-muzeul-universitatii.html> (accesat: 25.06.2021).

⁵ Dina Roșca, *La Ungheni a început Tabăra Internațională de Sculptură în Piatră „Istorie, cultură și civilizație românească”*, 9 august 2018, în: <http://provincial.md/proaspat/la-ungheni-a-inceput-tabara-internationala-de-sculptura-in-piatra-istorie-cultura-si-civilizatie-romaneasca> (accesat: 29.06.2021).

⁶ V. Iucal, *Ungheni-oraș al sculpturii*, Chișinău, S.n. (Tipografia „Bons Offices”), 2017, p. 6.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

rală locală și internațională, astfel că la ediția a VI-a, „consacrată împlinirii, pe 20 august 2017, a jubileului de 555 de ani de la prima mențiune documentară a localității”, au participat 13 artiști autohtoni și străini⁹. Lucrările sculptate și amplasate în diferite spații publice ale orașului au fost elaborate de plasticieni din: Republica Moldova – Tudor Cataraga, Mihai Damian, Parascovia Donoi, Ioan Grecu, Victor Macovei, Iurie Platon, Gheorghe Postovanu, Mircea Pușcașu, Octavian Romanescu, Gheorghe Sultan, Valentin Vârtosu, Ion Zderciuc, Tudor Braga; România – Adam Barothi, Ilie Bostan, Simion Cristea, Mihai Hlihor, Simion Moldovan, Nicolae-Ovidiu Popa; Portugalia – Jaime Guilherme Branco de Carvalho; Polonia – Mariusz Markiewicz; Austria – Dumitru Verdianu¹⁰ (Fig. 4).

O altă realizare grafică a pictorului Victor Crudu, în colaborare cu istoricul și heraldistul Silviu Andrieș-Tabac, este elaborarea însemnelor heraldice ale municipiului Ungheni: Stema mare (Fig. 5), Stema mică și Drapelul¹¹.

În municipiul Ungheni sunt desfășurate multiple acțiuni culturale, organizate în mare parte grație stăruințelor depuse de către un grup de intelectuali ai cetății, care au inspirat și au participat la primele acțiuni de emancipare națională a românilor basarabeni. Pe dimensiunea cercetării este relevantă publicarea revistei „Pyretus. Buletinul Muzeului de Istorie și Etnografie Ungheni”. Publicația respectivă întrunește în sine articole și studii dedicate istoriei locale și naționale, materialele fiind structurate cronologic și tematic în următoarele compartimente: Istorie; Arheologie; Patrimoniu; Muzeografie; Numismatică; Heraldică; Etnografie; Sociologie; Documentar și Observator. Autorii publicațiilor – Vasile Iucal, Dragoș Ilie, Vadim Pâslaru, Tiberiu Vlădescu, Vera Buzovoi, Anatol Povestca, Sergiu Bodean, Angela Iucal, Alexandru Furtună, Iurie Cujbă, Mihai Moraru, Corneliu Prepeliță, Dan Florea –, prin realizările lor științifice, contribuie la investigarea și valorificarea patrimoniului istoric, cultural și spiritual al Ungheniului¹².

Amintirile lui Victor Crudu reflectă perioada sovietică a vieții sale și cea de după căderea comunismului pentru care punctul de pornire îl reprezintă Podul de Flori (6 mai 1990).

Informațiile memorialistice ale lui V. Crudu demonstrează aspectul militarizat al orașului Ungheni, tatăl său fiind angajat la o unitate militară sovietică. În localitatea Ungheni autoritățile sovietice au promovat o politică de expansiune urbană edilitară în rezultatul căreia la 29 iunie 1972 a devenit oraș de subordonare republicană¹³. Concomitent cu politica de industrializare, orașul Ungheni a fost și militarizat,

⁹ *Ibidem*, p. 6-7.

¹⁰ *Ibidem*, p. 9-51.

¹¹ Silviu Andrieș-Tabac, *Promovarea identității municipiului Chișinău*, în „Identitățile Chișinăului. Materialele conferinței, 12-13 septembrie 2011, Chișinău”, Chișinău, Editura Pontos, 2012, p. 12-17; Idem, *Cronica elaborării noilor simboluri heraldice și vexilologice ale municipiului Chișinău și ale sectoarelor lui*, în „Dialogica”, nr. 3, 2020, p. 26, 29.

¹² *Pyretus. Anuarul Muzeului de Istorie și Etnografie Ungheni*, I, nr. 1, 2001, Ungheni, 2002, 144 p.; vol. II, Ungheni, 2006, 183 p.; vol. III-IV, Ungheni, 2017, 300 p.

¹³ V. Iucal, *Cum s-a construit orașul Ungheni: planuri, urbanism, iluzii (1875-2005)*, în „Pyretus. Buletinul Muzeului de Istorie și Etnografie Ungheni”, vol. III-IV, Ungheni, 2017, p. 205-233.

pe măsura aspirațiilor imperiale ale Moscovei. Această politică militaristă a fost o continuare a politicii expansioniste imperiale din perioada țaristă. Amplasarea strategică a localității Ungheni este menționată de guvernatorul Basarabiei, S.D. Urusov, care la sfârșitul lunii septembrie 1904 a mers într-o călătorie la Iași pentru a se întâlni cu regele Carol I¹⁴. Pornind din Chișinău cu trenul, guvernatorul S.D. Urusov relevă că la „treizeci septembrie, pe la orele trei ziua, am traversat frontiera pe la ultima stație rusească, *Ungheni*”¹⁵. În 1940, imediat după anexarea Basarabiei, autoritățile sovietice de ocupație i-au atribuit localității Ungheni statut de oraș. În perioada post-belică, în orașul Ungheni funcționa o întreprindere militară care producea stâlpii de beton de demarcare a frontierei – „podpitki”¹⁶ –, cu simbolurile sovietice imprimate pe ei. Anume, acești stâlpi și gardul de sârmă ghimpată îi atribuiam URSS-ului imaginea unui imens lagăr de concentrare¹⁷.

La sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut, în Ungheni erau dislocate următoarele unități militare: Regimentul 4 de artilerie (40242); Regimentul 803 de artilerie reactivă (02103); Regimentul 952 de artilerie antitanc (12990); Regimentul 2335 de cercetași artileristi (60385)¹⁸ (Fig. 6). Regimentele enumerate făceau parte din Armata a 14-a „de gardă” Sovietică, fiind actualmente o armată de ocupație, staționată ilegal în regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Regimentul 4 de artilerie a trecut în subordonarea Republicii Moldova abia în urma adoptării legii „Cu privire la Forțele Armate” (17 martie 1992). La începutul lunii aprilie 1992, un grup de ofițeri din cadrul unei unități militare ruse din Ungheni a expediat o scrisoare la Moscova, solicitând să rămână în subordinea comandamentului militar al Federației Ruse. În condițiile create, autoritățile de la Chișinău le-au asigurat ofițerilor de la Ungheni păstrarea funcțiilor „militare cu condiția ca ei să depună jurământul Republicii Moldova”. Ca rezultat, doar 9 ofițeri și 49 de plutonieri din acest regiment de artilerie au decis să se subordoneze Chișinăului, restul militarilor, după ce au sustras mecanismele de tragere ale tunurilor, au ales să se retragă în Rusia. Oricum, în scurt timp starea funcțională a tunurilor a fost readusă la normalitate, datorită eforturilor depuse de colonelul V. Grosu, sprijinul fiind acordat prin

¹⁴ V. Arapu, *Observații eclesiastice și etno-confesionale în „Însemnările guvernatorului” Basarabiei, Serghei Dmitrievici Urusov (1903-1904)*, în „Buletinul Informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Moldovei”, vol. V, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2019, p. 115-116.

¹⁵ С.Д. Урусовъ, *Записки губернатора. Кишинёвъ 1903-1904 г. Издание В.М. Саблина*, Chișinău, „Litera AVN” (Combinatul Poligrafic), 2011, p. 220.

¹⁶ Interviu realizat de Valentin Arapu cu generalul de brigadă Alexei Roibu pe data de 15 august 2018 în municipiul Chișinău.

¹⁷ V. Arapu, Radu Dan, *Frontiera de la Prut în perioada postbelică (aspecte istorico-etnologice)*, în „Acta Terrae Fogarasiensis. Anuarul Muzeului Țării Făgărașului „Valer Literat”, VIII, Făgăraș, Editura Negru Vodă, 2019, p. 350.

¹⁸ Un regiment de artilerie era compus din 1.292 de soldați și ofițeri (В.И. Феськов, В.И. Голиков, К.А. Калашников, С.А. Слугин, *Вооруженные Силы СССР после Второй мировой войны: от Красной Армии к Советской*, Часть 1, Сухопутные войска, Томск, Издательство НТЛ, 2013, с. 494).

intermediul asistenței militare a Țărilor Baltice, mediator în această acțiune fiind plutonierul Ochiciuc¹⁹.

Pentru V. Crudu, omniprezența militarilor și a unităților militare sovietice în localitatea sa natală nu reprezintă un prilej de mândrie, ba chiar și organizarea festivității de primire în rândul pionierilor în cadrul unei unități militare îi displace. Aceeași atitudine străină față de tot ce este militar o manifestă și în timpul îndeplinirii serviciului în cadrul armatei sovietice, o armată bântuită de muștrului și de multiple practici nocive. Unicul refugiu pentru tânărul basarabean devine pictura, prin pictură a și fost absolvit de multiple obligațiuni militare din timpul serviciului în armata sovietică.

Personalitatea lui Victor Crudu este caracterizată de viața sa într-un orașel de la graniță. În mare parte a locuit în permanență în aceeași localitate de pe malul basarabean al Prutului, având posibilitatea să fie martor ocular la grandioasele proiecte sovietice de industrializare și urbanizare. Deși relevă despre noile edificii supraetajate, undeva acolo, în adâncul sufletului, protagonistul principal are o nostalgie enormă după acel Ungheni în care casele erau particulare și localitatea avea o imagine pitorească.

Formarea sa profesională denotă faptul că V. Crudu este un autodidact, pasionat de lectură și pictură, genul preferat fiind caricatura (Fig. 7-12). Pe lângă toate mai are și o preocupare aparte pentru filosofie, înclinația respectivă spre meditații existențialiste moștenind-o, în opinia sa, de la bunica Vera. Fiind o fire mai retrasă, în singurătatea sa, singurătate care-i oferă și multă inspirație, V. Crudu reușește cu brio să participe la concursurile internaționale de caricatură, să pună umărul la organizarea și desfășurarea Taberei Internaționale de sculptură în piatră „Istorie, cultură și civilizație românească”, punând în valoare cultura și spiritualitatea românească de pe ambele maluri ale Prutului.

II. INTERVIUL²⁰. **Ecoul deportărilor staliniste.** „Mă numesc Victor Crudu, sunt originar din orașul Ungheni, născut pe 25 august 1958, adică acum, pe 25 august împlinesc 60 [de ani]. Părinții mei, încep de la taică-meu, taică-meu Gheorghe o fost din satul Cetireni, raionul Ungheni, acum e decedat, nu mai este în viață. Maică-mea, Maria Vasile Constantin, o fost din satul Dănuțeni, situat *taman-că* pe malul Prutului și [numele de] familie de fată mare era Iurii, în 41 [1941] au fost deportați în regiunea Tomsk, maică-mea avea pe atunci 12 ani, bunica mea Maria avea de tot 7 copii, din care șase au fost cu dânsa deportați: Dumitru, Alexei, Maria, Ana, Vera, Nicolae. Bunelul Vasile Constantin o fost dus în Ivdelag, separat de familie, adică aparte. Bunelul nu o mai revenit, probabil o murit acolo. Nu știm cum a fost, c-o murit de boală, c-o fost împușcat, asta nu cunosc. Nimeni nu cunoaște, nici copiii, nici mama mea nu cunoaște, ea era în altă localitate. Iată bunica cu șase copii ai ei, de ce șase? Pentru că cel mai mare frate al mamei, Ion, era căsătorit și trăia aparte. Și în noaptea aceea când au venit să-i ridice, el pur și simplu nu era, de altfel

¹⁹ Victor Gaiciuc, Vitalie Ciobanu, *Declanșarea conflictului de la Nistru și crearea unităților militare*, în „Revista Militară. Studii de Securitate și Apărare”, nr. 2 (14), 2015, p. 112.

²⁰ Interviu realizat de către Valentin Arapu la 8 august 2018 în orașul Ungheni de pe malul basarabean al Prutului.

ar fi [fost] dus și el. Și iată, au stat până în '56, în '56 [1956] au revenit înapoi. După revenire maică-mea s-a căsătorit cu taică-meu, taică-meu era deja al doilea soț, cu primul soț era căsătorită acolo în Tomsk, în regiunea Tomsk, el era rus de la care a apărut sora-mea mai mare cu șase ani.

Bunii, din păcate nu i-am cunoscut, nici [pe] unul, nici [pe] altul, bunelul din partea tatălui, Timofei, tot o decedat de tânăr, lăsând patru copii, bunica cu patru copii, care, iarăși, că a fost, nu știu ... Bunii [deportați] probabil că erau înstăriți [chiaburi], plus la asta bunelul lui maică-mea a fost membru al Partidului Țărănist și o scurtă perioadă a fost și primar al satului Dănuțeni, nu știu cât timp și cred că de asta l-au turnat. I-au luat pe neașteptate, mama îmi povestea, la vreo trei de noapte, știți cum veneau ei, băteau în poartă și repede, repede, zicea că ce am dovedit să luăm pe noi aceea am luat. În rest tot o lăsat, o lăsat și gospodărie, o lăsat și casă, și multe, multe o lăsat. Iată deci, cam asta”.

Amintiri din copilărie. „Și acum casa în care am trăit o țin minte, ea nu mai este, că a fost demolată. Noi am trăit în centrul orașului Ungheni, da, orașul Ungheni. Mi-aduc aminte doar locul unde am copilărit, iazul orașului Ungheni a fost *tât* al nostru, vara numai *ieșem* din iaz, din apă, scăldându-mă, mai multe au fost ..., adică mai sunt amintiri, nu-mi permitea mama să mă duc la iaz, uite că erau cazuri că se îneca copiii. Eu nu eram prea ascultător, totuși mă duceam până când am învățat a înota și am spus: – *Mamă, eu de acum pot înota, nu mai ai frică!* Dar veneam pe ascuns flămând de la iaz, ca [mama] să nu vadă că am fost la iaz mă urcam într-un per²¹ și mâncam perje²², fugeam iarăși la iaz.

Țin minte că mă duceam des în sat la taică-meu, în satul Cetireni. Bunica mea avea o soră care trăia deja [în România], era refugiată în Iași și iată pe atunci nici nu știam că ..., eram un copil de 5-6 ani. Venise sora bunicii mele din Iași, atunci am văzut-o, mi-adusese niște dulciuri de pe acolo. Păi, da nu știam că există partea cealaltă a Prutului, că-i Românie, adică nu știam motivele de ce a plecat ea. Și acuma am rude prin Iași, dar iarăși, nu i-am cunoscut, trebuie să fie ...

Când venise sora bunicii mele, aista o fost unicul caz, după aceea ei nu s-au mai văzut. Ea probabil c-o venit la chemarea rudelor, nu știu cum o făcut de au invitat-o și ea a venit, da asta o fost unica și ultima dată. Ei după aceea nu s-au mai văzut. Nu știu care dintre ele prima o murit, la înmormântarea ei [a bunicii], sora ei din Iași n-o fost. Poate că era și ea de acum decedată, nu știu. Poate țineau legătura prin scrisori, iată asta nu cunosc.

Maică-mea era la grădinița de copii, era bucătăreasă. Taică-meu avea mai multe servicii, ultimul serviciu era la unitatea militară, aici în Ungheni, unitatea de artilerie care era în Ungheni, acuma nu mai este. El [tatăl] era militar, dar nu era militar de profesie, în sensul că era după armată, angajat în unitate.

Mi-amintesc că ne-au primit în pionieri în unitatea militară care era peste drum de școala noastră. Nu știu de ce, așa era gândit cred că de ... Nu-mi plăcea, că dacă uitam cravata [pionierească] acasă, profesoara mă trimitea: – *Du-te, adă și leagă-ți cravata!* Asta nu-mi prea plăcea și, în genere, eu eram, știți așa mai indivi-

²¹ Prun.

²² Prune.

dualist, nu-mi plăceau muștruluiala asta, jocurile astea „Zarnița”²³ care erau pe atunci. Mai mult îmi plăcea singurătatea totuși, de fapt ca și acum.

În familie [eram doi copii], eu și sora-mea. [Părinții] erau foarte blânzi, nu țin minte să mă fi bătut cineva dintre ei, nici taică-meu, nici maică-mea nu m-au bătut niciodată, da, uneori îmi spunea: – *Uite, azi ai de făcut ceea, ceea, mături ograda*. Sau mai știu eu, așa niște lucruri, să efectuezi lucruri nu prea grele, nu prea complicate. Știu eu, să mai culegi niște vișine, niște cireșe, ca în copilărie. [Peripeții] nu prea țin minte, am căzut odată din pom, da nu mi-am fracturat nimic, adică am rămas teafăr.

[În copilărie] nu aș spune că am muncit mult, eram orășean. Da nici nu aveam unde să muncesc, că nu aveam lot mare, aveam o grădină acolo de 5 ari. [La țară, la bunica] acolo mă odihneam, nu, stați puțin, că am lucrat, am lucrat la tutun cu verișorii mei. Mătușa mea avea, că nu era cotă, cum se numea pe atunci, avea un lot de tutun pe care trebuia să-l lucreze. Și de acum mă luau pe mine ca ajutor, mă duceam cu verișorii, rupeam frunze de tutun. De acum cu mătușile înșiram la tutun, pe urmă îl ..., adică tot procesul acesta cu tutun l-am urmărit”.

Bunică-mea. „În copilărie mama permanent mă ducea în oraș, în Ungheni biserica era închisă, dar biserica din Dănuțeni era deschisă și lucra. Țin minte că de Paști mergeam împreună la împărtașanie, eram mic, lume multă, cald în biserică, agitație, până ajungea rândul să iau nafură și după aia veneam pe jos de la biserică, erau vreo 4 km până în Dănuțeni. Mai intram pe la rude, pe la surorile maică-mii. Vara, copil fiind, taică-meu mă ducea des la bunica mea în Cetireni, stăteam pe la ea chiar câte o lună de zile, cu verișorii mei, mai făceam pozne. Bunică-mea nu s-a mai căsătorit după moartea bunelului și a murit la vârsta de 82 de ani. Bunică-mea Vera din Cetireni era, știți, un fel de filosof din popor, avea, cum să zic, avea o gândire foarte profundă. Nu știu de unde, cred că venea prin ereditate, cred că mi s-a transmis și mie. Cred că această calitate de a analiza unele lucruri mai profund, mai adânc, și calmul, calmul cred că tot de la ea vine, de la bunica-mea. Cam asta. În familie am avut vreo 50 de verișori în total. Doi frați ai mamei aveau câte zece copii și o soră a lui taică-meu tot zece copii, de acum în rest aveau câte cinci, câte patru, trei, șapte [copii]. Acum au apărut cântăreți, artiști plastici, dar până atunci nu erau.

Bunica nu prea mi-a povestit mult, atâta cât eu mai întrebam. Zic: – *Bunica, cum era, când era mai bine? Îmi spunea: – Ei, era bine și cu regele Carol, da, era bine și cu rușii*. Adică, cam așa îmi aduc eu aminte. Ei, cu astalaltă bunică, Maria, nu

²³ „Zarnița” („зарница”) era un joc militar-sportiv în cadrul căruia copiii imitau operațiile și aplicațiile militare. Scopul acestui joc era educația militară și patriotică a tineretului sovietic. Pionierii erau împărțiți în echipe, participând astfel la competiții sportive cu elemente de joacă. Jocul „Zarnița” a fost lansat oficial la 10 ianuarie 1967, făcând parte din pregătirea militară primară a tinerilor din URSS (А.Г. Ахтарова, В.С. Третьякова, *Игра как важная часть патриотического воспитания*, în „Психолого-педагогическое наследие прошлого в современной социально-педагогической деятельности, Материалы 15-х Международных Макаренковских студенческих педагогических чтений”, Екатеринбург, Издательство: Российский государственный профессионально-педагогический университет, 2019, с. 152-153, în https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/29882/1/978-5-8295-0645-2_031.pdf (accesat: 26.06.2021).

am reușit să discut, că ea a murit când eu eram încă copil. Și chestii de astea mai serioase n-am discutat, da maică-mea de acum îmi povestea cu ea, era elevă, că ea a învățat în școală românească. Păi, unele momente, da, îmi povestea, elevii care erau mai buni îi scoteau în față, cum acolo, îi puneau coronițe pe cap, amintiri de ale ei din copilărie”.

Lectura și pictura. „[În copilărie] îmi plăcea să citesc, chiar din copilărie m-am dus, m-am abonat la bibliotecă, bine, că în bibliotecă era mai mult literatură rusă, literatură moldovenească nu prea era în biblioteci. De atâta citeam mai mult în rusă, acuma iată mi-am pus în scop să citesc mai mult românește. Îmi plăcea foarte mult să merg pe ploaie la bibliotecă. Și apoi, în timpul când ploua afară stăteam în pat și citeam. Pe urmă, făceam sport, atletică ușoară, alergam, [jucam] baschet, și tot îl rugam pe taică-meu să mă dea la școala de pictură. Ei, pe atunci era școală de pictură cu plată, 20 de ruble pe an, păreau bani mari. Și uite că într-o zi, venind de la antrenament de la atletică, taică-meu îmi zice: – *Băi, te-am dat la școala de pictură.* Și eu am rămas, chiar m-am bucurat enorm, mult. Primii pedagogi au fost Petru Furculiță, acuma nu știu pe unde-i el, și Nicolae Costriba, aștia [doi] au fost de fapt pedagogii care au și înființat școala de pictură de aici. Făceau pictură, aveam și ore de sculptură, dar asta, pe lângă școala generală, după ore mergeam la școala de pictură de trei ori pe săptămână.

Îmblam când eram elevi, îmblam prin sate, desenam, așa era, se numea la practică, cu cutia și creionul. Mai târziu mi-am cumpărat *molbert*, de aista cu trei picioare, șevalet de fapt, da, fiind elev nu puteam să-mi cumpăr, era scump.

[La școală] de fapt, eu eram un elev mediu, nici tu bine, nici tu rău. Îmi plăcea literatura, geografia, ei, de acum, de limba rusă nu mai vorbesc, că aveam o profesoare foarte dură, Eva Grigorievna, era evreică, da, o evreică preda limba rusă. Acuma ea-i în Statele Unite. Păi, eu eram la ea cel mai bun, și la limbă și la literatură rusă. Plus la asta, știți că atunci s-a trecut pe metodele astea de cabinet și fiecare profesor avea nevoie să-și amenajeze cabinetul lui și apelau la mine. Ba un portret trebuia făcut, ba ceea, ba ceea. Și eu practic nu aveam timp să învăț. Cam asta s-o întâmplat și în armată. De atâta, cred că să [fi] fost mai concentrat la unele obiecte, mai știu eu, să [fi] fost timp mai mult, poate că ..., da, oricum am terminat așa mediu”.

Televiziunea română. „Fiind copil, sincer nu cunoșteam multe despre Al Doilea Război Mondial, adică ceea ce ni se dădea la școală, în presă, în ziare, *radiou*, că noi mult timp nici televizor nu aveam, televizorul o apărut la noi prin anii '70, pare-mi-se, chiar în 1970-1972. Când o apărut televizorul, mai mult mă uitam la televiziunea română, că era mai interesantă decât cea sovietică, era mai diversă. Erau filme, arătau aici la Ungheni, prindeam²⁴ televiziunea română, nu știu cum în centrul Moldovei, da aici prindeam. Era mai interesant prin ceea că puteam vedea western-uri americane, chiar vinerea pare-mi-se că erau *detective*, western-uri, desene animate, americane de fapt. Și prin asta era mai divers, mai interesant, că televiziunea rusă, adică rusă, sovietică pe atunci era, avea doar un *canal*²⁵ și atâta. Radioul ascultam iarăși, ascultam „Metronomul românesc”, „Phoenix” ascultam, „Savoy”, adică mai

²⁴ Receptionam.

²⁵ Post TV.

multă muzică ascultam românească decât ..., de fapt sovieticii nici nu prea aveau, să zic așa, trupe de astea rock.

Știți, era un caz, când chiar profesorul de istorie, țin minte Bereghici Fiodor Gherasimovici, la o lecție de istorie un copil s-a exprimat: – *Da, uite că la români am văzut ceea*, adică la televiziunea română. Și el așa zice: – *Păi, la voi toate antenele de televiziune sunt îndreptate spre România*, în sensul că nu-i bine, nu-i bine asta. Noi trebuia să urmărim ceea ce se petrece la noi, da nu peste hotar. Bine, atunci nu am dat însemnătate, da acuma mi-aduc aminte, era așa un profesor sovietic, sovietic, probabil că era și membru de partid, nu știu.

Eu am prins perioada lui Ceaușescu, mi-amintesc *congresurile istea* a lor, care durau două ore la televiziune transmise, dacă nu câte două, poate că și câte trei ore durau, asta deja mai târziu, spre apusul lui [Ceaușescu], când cultul devenise prea mare, cultul personalității lui. Dar înainte de asta, știți, adică în ultimul timp era mai multă propagandă la dânșii. În copilărie nu prea era, mă uitam la televiziune, erau emisiuni bune, ca „Teleenciclopedia”, emisiuni muzicale, chiar și același sport, fotbalul transmiteau, ei transmiteau fotbalul, țin minte «Ajax» Amsterdam cu antrenorul român Covaci²⁶ o luat o cupă internațională, țin minte. «Steaua» mai târziu. Johan Cryff, olandezul, el nu mai este în viață. Păi, «Ajax»-ul de atunci era antrenat de către Covaci, dacă nu mă înșel Ștefan Covaci, român. Ei, de acuma, echipa asta de aur a lui Hagi, și asta o cunosc, așa zice că toată echipa era bună, era la un pas să devină campioană mondială. Dacă nu erau unele ..., [Gheorghe] Hagi, [Ilie] Dumitrescu, și Dan Petrescu, și [Miodrag] Belodedici, Răducioiu atacantul, Florin Răducioiu, [Marius] Lăcătuș”.

Tineretea. „În ’75 [1975] am absolvit școala în Ungheni, era școală moldovenească, dar pe lângă asta mai erau două școli ruse: una era a căii feroviare și una era ... nu știu cui aparținea, adică era tot de la [direcția de] învățământ.

După școală, eu sunt de fapt autodidact, în trei rânduri am fost să dau [examine de admitere] la aista, pe atunci era «Repin»²⁷, acum îi «Plămădeală»²⁸, dar nu treceam concursul. Și a patra tentație, am fost, pe atunci foarte mulți tineri se duceau în școlile *istea* militare, era popular. Am dat documentele la Lvov, în școala asta «Vășșăia voenno-politiceskaia»²⁹. Acolo eram deja cu un picior în ..., da când m-am gândit că, zic: – *Băi, eu trebuie să fac 25 de ani, cine știe pe unde m-or trimite ei?* Și am lepădat și am revenit înapoi. După aceea m-am căsătorit și n-am mai făcut școală. Mi-a ajuns școala de pictură pentru copii.

²⁶ Ștefan Covaci (02.10.1920-12.05.1995) în calitate de antrenor al clubului „Ajax” a câștigat Cupa campionilor europeni UEFA în anii 1972 și 1973. În 1972 echipa sa a obținut Cupa intercontinentală, iar în 1973 Supercupa UEFA.

²⁷ În anii 1940-1941 și 1944-1990 instituția s-a numit Școala de Arte Plastice „I.E. Repin”.

²⁸ Colegiul Republican de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”. În perioada anilor 1990-1991 denumirea instituției era Școala Republicană de Arte Plastice și Pedagogie „Alexandru Plămădeală”.

²⁹ Școala superioară militar-politică a ordinului Steaua Roșie din Lvov – „Львовское высшее военно-политическое ордена Красной Звезды училище”. Instituția pregătea ofițeri la specialitățile: „activitate cultural-instructivă”; „jurnalism militar”.

Am plecat prima dată de acasă în '73 [1973]. Stați puțin, că eu am făcut și armata sovietică, din '76 [1976] până în '78 [1978]. Jumate de an am făcut în Azerbaidjan, și un an jumate în Carelia, Petrozavodsk, capitala Careliei. În «PVO»³⁰ – antirachetă. Noi eram în aviație, «PVO»-ul ista avea și aviație, și rachete, și mai multe. Pe atunci, cele mai performante la noi erau [avioanele] Su-15TM³¹, așa țin minte. MIG-urile încă nu apăruseră. În armată [pictura], asta m-a salvat, da de fapt nu mi-a plăcut deloc armata sovietică. Eu cred că ăștia erau doi ani pierduți din viață, asta mă mai salva că eram pictor și nu mă mai luau, adică eram liber și nu mă luau în ..., cum se numea, «naread»³², asta mă scăpa. Și apoi mai era și fenomenul ăsta, între soldați erau ăștia [mai în vârstă] «dedovșina»³³, era fenomenul. Mă salva pentru că eu făceam [picturi]. În unitatea mea, din Moldova eram doar eu, unu, și mai era un găgăuz, dar el era așa, știți, era închis [în sine], nu prea vorbea, da probabil nici româna nu prea o cunoștea.

... În '83 [1983] am plecat în Siberia, în regiunea Tiumen, pentru a-mi face niște bani de apartament, deja eram căsătorit și în '91 [1991], taman când venise Gorbaciov cu perestroika, eu mi-am zis: – *Băi, e timpul s-o plec de acolo!* Și am revenit acasă înapoi. De acuma vedeam că, adică nu că vedeam, da intuiam, trebuie de venit înapoi, acasă. Și m-am reîntors acasă, de acuma, taman venise și momentul să-mi primesc apartamentul, și cam pe atunci s-o terminat cu comunismul”.

Revista „Urzica”. „[În Ungheni aveam] senzația că suntem între lumi diferite, da, anume senzația asta. Știți, de acuma când eram mai ..., fiind acolo în regiunea Tiumen, aici la noi eu urmăream caricatură, făceam și caricatură, urmăream revistele *istea* de caricatură, la unele chiar mă abonam. Păi, uite că aici, la noi în Ungheni, eu la revista «Urzica» de caricatură românească, eu nu mă puteam abona, m-am abonat doar atunci când am ajuns în Tiumen. Acolo venea, acolo liber m-am abonat. Aici nu știu de ce nu venea. Aici era «Chipărușul»³⁴. Da eu *vroiam* să văd ce se face, nu numai în România, da în lumea caricaturii. Revista «Urzica» era revistă bună, deși era alb-negru, nu era color. Paradox, uite că în Rusia m-am abonat, aici nu”.

„Sântem un popor”. „Mult timp ne-a despărțit sârma ghimpată care era aproape aici, aproape de casă, uitați-vă, aici era sârma [arată spre marginea parcului vechi din Ungheni], cimitirul orășenesc și alătura era sârma ghimpată. Adică, dădeai peste ea oriunde.

Eu credeam, eu percep că *suntem* un popor, chiar ascultând radioul românesc, cântecele românești, este aceeași limbă. Atâta doar că nouă ni se spunea că aceea-s

³⁰ Forțele de apărare antiaeriană ale URSS – „Войска противовоздушной обороны СССР”.

³¹ Avion de vânătoare „Cy-15TM” (în catalogarea NATO avion de tip „Flagon”).

³² Obligațiune militară zilnică (patrulare, pază, amenajarea teritoriului, lucru la cantină etc.).

³³ „Дедовщина” (provine de la cuvântul rus „дед”/„ded” – bătrân, moș) – fenomen nociv în armata sovietică, care prevedea existența unei ierarhii neoficiale în cadrul militarilor de rang inferior: soldați, sergenți, caporalii. Statutul militarului în termen era determinat de durata sa de aflare în serviciu, existând în acest sens multiple forme de discriminare, exploatare, aplicare a violenței, acțiuni care contraveneau statutului și regulamentelor militare oficiale.

³⁴ Revista „Chipăruș” a apărut în anul 1958 în RSSM în calitate de „jurnal de satiră și umor în limba moldovenească” și „publicație a editurii de partid a Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei”. Din 1991 revista era editată drept publicație independentă.

români, da noi nu *suntem* români, că noi *suntem* moldoveni. De acum, în perioada post-ceaușistă am fost și pe la ..., am făcut cunoștință cu mulți caricaturiști români, am fost pe la concursuri prin România. Ei, cu apariția internetului, de acum ținem legătură cu dâșii, îi cunosc, pe foarte mulți îi cunosc, caricaturiști. Iată, chiar acum, în octombrie, Ștefan Popa Popas m-o invitat la Timișoara, el face o expoziție mare, dar eu în perioada asta o să fiu, adică exact de pe 4 pe 9 [octombrie] o să fiu în Cipru că acolo am luat un premiu special în domeniul caricaturii, și îmi plătesc drumul, cazarea pe 5 zile în Cipru. De atâta nu merg în Timișoara, da merg în Cipru, în Timișoara am mai fost. Și Popas, vestitul Popas, marele Popas, el m-o invitat, dar i-am trimis doar lucrările prin poșta electronică și el acolo o să le expună. Bine, că nu numai eu o să particip, o să participe și alții. Și, adică acum [comunicăm] mai liber.

Acum de abia încep [să studiez mai aprofundat istoria], totuși istoria, vă spun sincer, nu prea o cunosc așa bine, dar încep, eu mi-am pus în scop acum să citesc clasicii români. Până acum nu aveam unde să-i citesc, chiar în limba română, nu că în *chiriliță*. Și uite că iau de la bibliotecă permanent cărți și citesc clasicii români. Am citit pe Marin Preda, mulți am citit”.

Podul de Flori. „După Podul de Flori, după ’92 [am trecut Prutul]. Primele impresii, mi-a plăcut foarte mult Iașul, a fost primul oraș din România, a fost Iașul, el fiind aici la doi pași de Ungheni. Mi-a plăcut foarte mult Iașul, chiar mergeam pe jos prin Iași să văd frumusețile Iașului. Mi-a plăcut Parcul Copou, Palatul [Culturii]. Când am fost prima dată în România, la Iași, am fost impresionat de scara blocului în care am intrat, pereții erau pictați cu diferite imagini.

A, știți cum, iaca mi-am adus aminte, știți că pe atunci se făcea și un fel de bișniță așa. Noi plecam încolo, duceam niște lucruri de vânzare, ei mai veneau *încoa*. Și iată că trecând podul peste Prut, exact aici la Ungheni, partea cealaltă a Prutului, tot îi Ungheni, păi ne-am urcat în tren să mergem, ba nu, urcase în tren la noi în compartiment un tânăr din Iași, dar el, pe urmă în discuții am aflat că el îi de aici, din satul Bosia, părinții lui stăteau în satul Bosia care-i peste Prut, la noi îi Berești și la dâșii îi Bosia. Și iată așa în convorbiri am zis: – *Iaca noi plecăm cu vânzarea, da nu avem unde ne caza*. Și el, așa deschis zice: – *Păi, da veniți la mine*. Eram eu, soția și o colegă, o prietenă de-a soției mele. Și uite că ne-am dus la dânsul, ne-a cazat, soția ne-a primit foarte bine. O perioadă am mai ținut legătura cu dâșii, dar pe urmă s-a rupt legătura. Uite că asta m-a uimit, că a luat niște oameni străini la dânsul, necunoscuți. Nu țin minte cum îi chema. Comunicam [pe] teme generale. Am stat la dâșii 2 sau 3 zile, ne-au dus la cinematograful. Politică [discutam] mai puțin, mai mult așa, problemele vieții”.

Dilemele Unirii. „După părerea mea ce ar trebui acum de făcut, păi asta trebuie de făcut: Unirea. Asta ne-ar uni și mai mult. Mai ales în starea asta în care ne aflăm noi acum și politică și economică. Eu, părerea mea, că unica ieșire asta-i: Unirea. Ceea ce se petrece la noi, de acum știți. Eu cred că s-ar rezolva în primul rând [problemele] cele economice. Eu mi-aș dori lucrul ăsta, dar nu știu pe cât îi el de real, realist. Politicienii noștri văd că nu prea se avântă, ei doar fac declarații, dar în rest nimic. Lor li-i bine așa cum stau ei. Dacă s-ar petrece lucrul ăsta, ei, unii și-ar pierde din funcții și din bunuri și din ceea ce mai au ei acolo. Bine, că și la dâșii nu-i situația, să zic, strălucitoare, cu PSD-ul ăsta la putere, Dragnea și Tăriceanu. Dar,

totuși ei deja sunt în Uniunea Europeană, cred că ei or trece perioada asta de criză, pe când la noi nu văd [soluția]”.

Tabăra de Sculptură în Piatră. „Aici [în parcul vechi din Ungheni], astăzi [08.08.2018] se deschide a șaptea ediție a Taberei de Sculptură Ungheni³⁵. Eu am contribuit la tabăra asta cu ceea ce am făcut logotipul taberei. Logotipul reprezintă așa o literă „T” în piatră, dar de fapt este nu numai litera, este și un personaj, are cap și mâini, ca și cum el desface piatra în două. Adică așa mi-o venit, că am făcut-o atunci foarte repede, repede, am făcut-o la prima ediție, n-aveam timp să mă gândesc mult și am făcut-o așa, am improvizat-o. Și ea văd că a prins și stă și acuma. Este și în catalog, este și pe panoul acela. Participanții la prima ediție au fost doar din Moldova, acuma au venit din România, din Rusia, din Bulgaria. La ediția trecută au fost *poloneji*, adică ea deja devine una internațională. Sculptorii, aș spune că ei toți sunt consacrați, toți *îs* profesioniști. Popa-i din România, mai este un tânăr, de fapt îi basarabean, da stă la Iași. La Ungheni noi avem doi sculptori consacrați: Dumitru Verdianu și Ion Zderciuc. Adică ne-am împrietenit la prima tabără, de fapt eu pe Verdianu îl țin minte de la Școala de pictură, chiar de la școala generală, el e cu patru ani mai mare decât mine, îl țin minte din școală. În Școala de pictură el a fost prima promoție, eu am fost a treia promoție. Cu [Dumitru] Verdianu ne știm demult și cu [Ion] Zderciuc tot, îl cunosc demult. Eu nu fac parte din asociații profesionale, nu văd sensul să fiu membru al Uniunii Artiștilor, asta nici nu-mi dă nimic, nici nu-mi ia nimic.

Avem anual, Secția Culturală [Ungheni] raională organizează la Rezervația din Rădeni „Plaiul Fagului” – o tabără de sculptură în lemn, acolo participă și amatori, și profesioniști. Încă nu o luat o anvergură să fie internațională, până când e națională. Sculptorii care sunt acum aici la Ungheni, ei participă permanent și în România, în toată lumea unde-i invită, ei se duc, se mai întâlnesc, mai discută. Asta de fapt, tabăra îi benefică prin ceea ce rămân în oraș niște sculpturi și plus la asta ei se mai întrunesc pe o perioadă de două săptămâni, mai vorbesc, se creează o prietenie așa mai legată, mai strânsă”.

Colaborare transfrontalieră. „Eu nu am fost implicat în [proiecte transfrontaliere], asta trebuie de întrebat la aiștia de la Consiliul raional sau de la Primărie, ei mai bine cunosc, eu nu cunosc. Este un fel de asociație a *unghenenilor* de pretutindeni, da iarăși la concret nu știu cu ce se ocupă. Știu că ei se întâlnesc uneori pe aici, pe la Ungheni. Adică, aști *ungheneni* plecați pe undeva și revin, uneori mai revin pe aici și se întâlnesc.

Nu cred [că satele de pe malul Prutului folosesc la maximum posibilitatea de a colabora]. Nu știu de ce, că eu nu sunt în funcție publică, dar eu cred că s-ar putea mai strânsă, asta de acum ține de primarii localităților, ei ar putea cumva diversifica, deși acuma știți că mulți primari au iscălit Declarația simbolică de Unire”.

Centenarul Unirii. „[La Iași] știți, nu am când [să merg mai des], da, de fapt aș merge. Prin sate nu am fost, nu am avut ocazia, da m-aș duce, de ce nu, mai mult la Iași. Prima deschidere a fost Podul de Flori, și apoi [relațiile] s-au cam răcit, acuma

³⁵ Tabăra Internațională de Sculptură în Piatră „Istorie, Cultură și Civilizație Românească”, Ungheni, 2018.

ele iarăși revin, văd că se mai mișcă în domeniul ăsta, se fac legături. Iarăși Centenarul cred că este un moment, sau motiv. Am mai citit în presă, cred că era o dezinformare, că uite în iarnă lupii din România au trecut Prutul și, mă rog, au mâncat oile din Moldova. Da nu le cred eu. Lupi sunt și aici sunt lupi, și acolo sunt lupi. Păi aistea sunt lucruri, să le zic așa, tâmpite.

Am fost la Iași, Bistrița, București evident, Timișoara, Vaslui, Urziceni, prin Cluj am trecut când veneam de la Timișoara, am trecut prin Arad, cam asta. M-a impresionat, este tot aceeași ce-i și la noi, m-au impresionat de fapt bisericile, da bisericile românești, deși nu am avut ocazia să merg peste tot, dar pe acolo pe unde am fost. Bine, mi-o plăcut foarte mult peisajul din Gura Humorului, Bistrița mi-o plăcut, orașul Bistrița, au ei un castel în centrul orașului, pare-mi-se că e catolic, da-i enorm, așa în stil gotic. Atâta cât am putut eu să împlu prin Bistrița, n-am avut mult timp, mă duceam pe 2-3 zile, pe cât timp eram invitat.

Eu nu am pașaport românesc. Vedeți, totuși eu consider că, să revenim la ..., părinții mei doar n-au renunțat la cetățenia română, cetățenia română lor li s-a furat, sau li s-a luat cu de-a sila. Și în cazul dat eu cred că sunt [român], măcar urmașilor ăstora trebuie să le *deie* cumva, să le mai simplifice, poate chiar gratis cumva, eu sunt român, pașaportul este doar un document oarecare și atâta ...”.

La Gabrovo. „Eu visam tare mult să ajung la Gabrovo la Casa de Satiră și Umor, vestita casă, ea-i și unica din lume. Ei, atunci era încă perioada sovietică, și eu am primit o invitație, da eu visam să plec încolo. De fapt, prima mea participare la un concurs internațional o fost Gabrovo. În '85 am trimis doar desenul încolo și am primit catalogul expoziției și când am început a-l răsfoi, mă uit: – *Băi, este și desenul meu!* Ce bucurie! Ei, și în '95 de acuma am mai trimis iarăși încolo la concurs și am primit invitație chiar de la dâșii să vin și n-am pierdut ocazia. Mi-am făcut repede pașaport internațional, bine că bani nu prea aveam, am mai împrumutat, mă duc, oricum mă duc încolo, vreau să văd Gabrovo. Și iată că am nimerit, am plecat, am fost în Gabrovo, am stat în '95. M-a impresionat imensa Casă de Satiră și Umor, are vreo trei etaje, biblioteca lor m-a impresionat, ei au o colecție foarte mare de cataloage, concursuri internaționale se petrec în multe țări, pe atunci noi, în lagărul socialist, știam doar de Gabrovo, de fapt ele se petreceau în lume, în Turcia, în multe țări. Și iată acolo, fiind în Gabrovo, intrând în biblioteca lor unde ei au cataloagele tuturor expozițiilor care se petrec în lume și-am dat de o revistă, și când mă uit, sunt chiar adresele altor concursuri. Și am scris repede, mi-am notat adresele și am început a trimite de acuma și în alte țări. Și iată de atunci, de prin '85, a început cariera mea de caricaturist mai în ascensiune”.

Pasiunea caricaturii. „Am participat, am fost invitat și pe la concursuri, chiar și în juriu am fost, am fost în juriu la Gura Humorului. Și apoi la Urziceni, am participat la expoziții, festivaluri care se petrec la dâșii: Bistrița – «Mărul de Aur»; Vaslui – «Constantin Tănase»; de acum Urziceni, la mai multe am fost. [Caricatura] acum este domeniul meu preferat. Eu și acuma colaborez cu dâșii [cu colegii de breaslă], ei mă sună, mă invită, adică avem relații foarte bune.

[Tematica caricaturilor] o fac așa socio-umană, așa mai filosofică, nu ating [politicul], bine poate puțin. De fapt, eu nu lucrez la temă, sunt unele concursuri care au temă concretă, îi mai greu, la temă concretă-i greu. Îi mai ușor atunci când pur și

simplicu îți vine ceva în cap, o idee, și atunci o lucrezi. Catalog personal nu am, nici nu am scopul asta. Nu am avut tangențe cu [arta eclesiastică], cum să vă spun, nu m-am apucat niciodată să fac icoane, eu cred că este un domeniu mai specific, greu de spus. Acuma sunt restaurator la Muzeu³⁶, restaurez covoare, covoare tradiționale moldovenești. Păi, eu am făcut și tapiserie, așa din dragoste”.

PS. „Astăzi, Ungheniul nu mai este Ungheniul cel din copilărie, mic, pitoresc, cu case particulare, când nu erau case de astea poli-etajate. În copilăria mea Ungheniul era mai pitoresc decât acuma. Acuma el s-a mărit, s-a reconstruit, s-a modificat, s-a modernizat. Bine, poate că-i, de fapt aista-i un proces firesc, nu putea să rămână Ungheniul cum o fost în copilăria mea ...”.

Lista ilustrațiilor:

Fig. 1 – Victor Crudu, pictor, caricaturist, restaurator de covoare, orașul Ungheni, 8 august 2018. Fotografie realizată de Valentin Arapu.

Fig. 2 – Tabăra Internațională de Sculptură în Piatră „Istorie, Cultură și Civilizație Românească”, Ediția a VII-a, orașul Ungheni, 8 august 2018. Fotografie realizată de Valentin Arapu.

Fig. 3 – Vasile Iucal, directorul Muzeului de Istorie și Etnografie din orașul Ungheni, 8 august 2018. Fotografie realizată de Valentin Arapu.

Fig. 4 – Dumitru Verdianu, sculptor, originar din orașul Ungheni, stabilit în Austria. Sculptura sa semnifică atributul imagologic al comunismului – sârma ghimpată – devenită simbol odios al despărțirii românilor de pe ambele maluri ale Prutului. Muzeul de Istorie și Etnografie din orașul Ungheni, 8 august 2018. Fotografie realizată de Valentin Arapu.

Fig. 5 – *Stema mare a municipiului Ungheni*. Stema reprezintă: „un câmp vârgat în două vergi, roșu și negru alternând, un căprior de argint, însoțit în cantonul scutului de o cheie de aur răsturnată. Scutul este timbrat de o coloană murală de aur cu cinci turnuri. Suportți doi cai de argint. Deviza pe o eșarfă de aur cu litere negre: „VIRTUS ET AETERNITAS” (Virtute și eternitate)” (Sursa: *Simbolurile orașului*, în <https://ungheni.md/simbolurile-orasului/> (accesat: 04.07.2021).

Fig. 6 – Unități și echipamente de tehnică militară sovietică. Centrul de Excelență în Securitatea Frontierei, orașul Ungheni, 5 noiembrie 2019. Fotografie realizată de Valentin Arapu.

Fig. 7 – Caricatură. Autor: Victor Crudu.

Fig. 8 – Caricatură. Autor: Victor Crudu.

Fig. 9 – Caricatură. Autor: Victor Crudu.

Fig. 10 – Caricatură. Autor: Victor Crudu.

Fig. 11 – Caricatură: *Toți la subotnic!*. Autor: Victor Crudu.

Fig. 12 – Caricatură. Autor: Victor Crudu.

³⁶ Muzeul de Istorie și Etnografie din orașul Ungheni.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

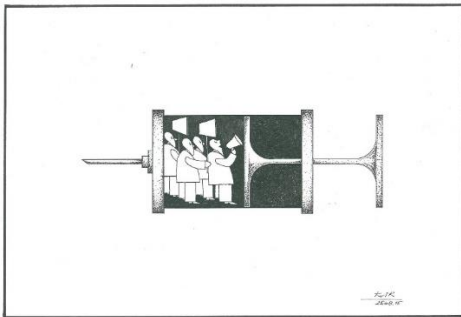

Fig. 9

Fig. 10

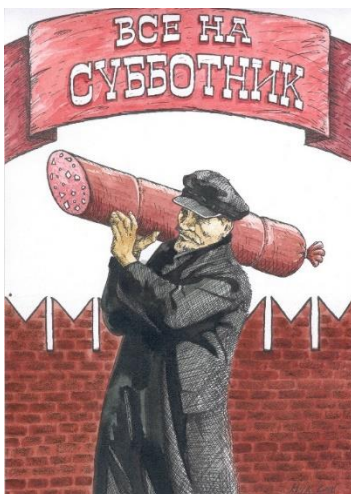

Fig. 11

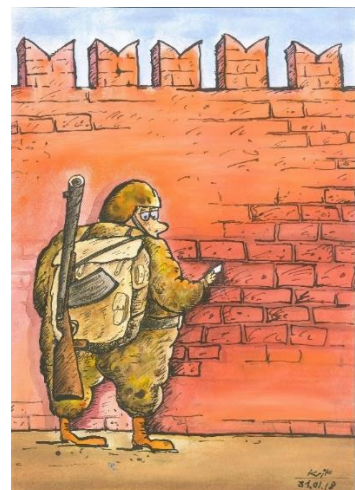

Fig. 12